

Št. 10.

V Celovcu 1. oktobra 1864.

X. zv.

Aforizmi.

(Zložila Lujza Pesjak-ova.)

Kaj je ljubezen?

Na morje pojd', na hrib, u log,
In tam uprašaj: kaj je Bog; —
In kaj življenje je, naj dopové
Življenja polno, lastno ti srcé.

Ko velik vrt je naša zemlja,
Cvetice se povsod razspó;
Vrtnarja večnega čutimo —
Zazrlo ga ne bo okó.

Kedar prebiral boš pesmico milo,
Le misli, da vidiš tud' božji oltar;
Se pevec odkriva s precistim čutilom,
Kar človek neverni ne vgane nikdar.

Razbórne v'jolce lepi cvet
Še cvetje lepše za se vleče;
Tako je radost naših dni
Začetek le prihodnje sreče.

Ko večni Bog ustvaril
Človeku je srcé,
Ustvarjena sta bila —
Tud sreča in gorjé.

S sólzami trta si cvetje rosi,
 Al grozdiče zrelo veselje budi;
 Pesmi najlepše trpljenje zloži,
 In svet to popeva, kar solza rodi.

Za zemljo ljubezen nosila je križ,
 Pa zemlja je križala jo;
 Zatorej ljubezen na zemlji še zdaj
 Trpeča in križana je.

Žalostna vernitev.

(Pripovedka iz turških bojev.)

Bilo je leta 1475. proti koncu kimovca. Jesen je bila nena-
 vadno lepa in rodovitna.

Po krasnih gričih ponkviške fare na Štajerskem se razlega
 veselo petje, ker ravno je čas tergatvi, in vsi se veselé sladkega
 grozdja, kojega jim je tersje tako obilo rodilo.

Pa vse svetno veselje je minljivo; tudi Ponkvičanje se niso
 dolgo radovali svoje sreče. Kakor strela iz jasnega neba dojde
 strašna novica, da so Turci zopet v slovensko deželo priderli, in
 da se, prekoračivši Kranjsko, skoz Koroško bližajo štajerski deželi.

Že štirikrat so prihruli ti okrutni sovražniki kerščanstva v naše
 slovenske dežele, ter so tu divjali kakor besna žival. Cerkve so
 ropali, morili duhovne, može in žene v strašno sužnost odpeljavali.
 Kamor so prišli, povsod so oskrunjevali žene in device, slabe starčke
 in otročiče pa so neusmiljeno pobijali. Ni strehe ne kraja, kjer bi
 bili varni ostali pred grozovitim sovražnikom.

Upali so Slovenci, da bode saj enkrat konec tem grozovitim
 napadom turškim, pa vkanili so se. 25. kimovca leta 1475 so Turci
 zopet priderli z 9000 pešci in 18000 konjiki nenadoma skozi ne-
 zavarjeno sotesko Kokerško v Koroško.

Najprej prilomastijo do Kaple, potem prebredó Dravo in se
 obernejo proti Celovcu in dalje deloma proti Tergu, deloma proti
 Gospejsveti do Št. Vida, deloma proti Velkovcu in Labodu.

Razkropljene čete se zopet združijo ter odidejo s svojimi jet-
 niki mimo Celovca. Zdaj planejo posadniki iz mesta, pa na polji
 med mestom in Glano je primejo Turci, ter je odbijejo nazaj v
 mesto. Blizo 100 kristjanov je v tej bitvi smert storilo.

Potem se obernejo Turci proti Vetrinju in peljejo jetnike čez Dravo. Pri Pliberku se vtaborivši morijo in požigajo po celi junjski dolini.

Ta strašna novica se je razlegnila po vsej slovenski deželi, in došla tudi do Ponkve. Vse je osupnila, vendar nobenega bolj, kakor Kovačevega Franceta in Lipovšekovo Reziko. Dolgo sta se že ljubila, in zdaj le čakata veselega predpusta, da bi si pred oltarjem v večno zvezo roke podala. Pa gotovo ni bilo lepšega para od tega. France, čverst slovenski korenjak, je bil nar jakši fant v celi fari, in Rezika, nježna slovenska deklica, prekosila je s svojo lepoto deklice cele okolice.

Kmaldo dojde poziv od gosposke, da morajo iti vsi fantje nesrečne domovine branit. Tudi France mora iti, da-si tudi je po smerti svojega očeta, edini varh stari materi.

Pod košato lipo pred cerkvijo se zbirajo fantje, zbirajo se pa tudi vsi drugi vaščani, da bi se tu poslovili. Plakajoče matere objemajo ljubljene sinove, žalostni očetje podajajo sinom roke, in sem ter tje se vidijo fantje, ki tužne svoje deklice tolažijo, obetaje jim, da se kmalo spet vernejo.

Zdaj stopi častitljivi starček, župnik ponkviški, med nje, da tolaži žalostne sorodnike, ter ohrabri fante. Ginjenega glasa je ogovarja :

„Kaj žalujete, drage matere in očetje! saj je reč, za katero se bodo vaši sinovi bojevali, sveta in če jih tudi smertna osoda zadene, saj bodo za svojo vero in za dom umerli. — Vi pa fantje bodite pogumni. Pokažite okrutnemu neverniku, da v slovenskih persih junaška serca bijejo. Vedno naj bodo vaše geslo „za Boga in za domovino“.

Ko bi trenil, padejo vsi na kolena. Častitljivi mašnik povzdigne oči proti nebu, in solzica se mu zasveti v očéh, ko blagoslovi odhajajoče fante.

Še enkrat se objamejo, vsi zakličejo pogumno „za Boga in domovino“, ter odidejo proti savinski dolini, da bi se združili tam z drugimi keršanskimi četami.

Med tem so Turci gredé mimo Pliberka stopili na štajersko zemljo, in premagali pri Slov. Gradcu oskerbnika Haveingarja, ki se jim je hrabro in pogumno, pa vendar brez vspeha nasproti postavil.

Tukaj so taborili in prenočili, potem pa se v dva oddelka razcepili.

Ena truma Turkov se verne čez Vitanje in Konjice, kjer so v farovžu obedovali, y daljno domovino; druga večja truma pa se napoti čez Velenje, Šalek, Šoštanj, ter dojde s 8000 jetniki do Celja.

Tu se vname 2. vinotoka boj. Kakor besni planejo slovenski junaki nad Turke. Pa preveliko je bilo Turkov, in če so jih tudi kristjanje dovolj pobili, vendar jih je bilo dosti, ki so berž padle nadomestili.

France se je bojeval kakor oroslan; le naprej in naprej je silil, pobijaje pesjanske sovražnike. Pa na enkrat ga zadene turška sablja, in globoko ranjen zgrudi se na tla.

Zastonj so se trudili kristjanje, zmiraj bolj so pešali, in Turci so jih nekaj pobili, nekaj vjeli. Le malo malo se jih je utegnilo strašni osodi. Tudi Franceta, če tudi hudo ranjenega, so Turci, ker je bil mlad in čverst, seboj vlekli, in z velikim plenom se vernejo ropaje in požigaje na Št. Jur, kjer so prenočili, na Šmarje, Podčetertek, Bizelsko in Hrovaško v daljno Turčijo.

Ponkvičanje so se s svojo živino in blagom poskrili v gore; pa Turci niso došli za njimi, ker jim je bil kraj preveč iz poti; zvedevši, da so Turci že vso okolico zapustili, vernejo se zopet na svoj dom. Željno pričakujejo svojih fantov.

Kako zdihuje Rezika po Francetu! Neznane bolečine jej presunjajo serce, kedar pomisli, da so ga Turci znabiti pobili, ali ga celo v strašno sužnost odpeljali.

Dva dneva preideta, in ko tretjokrat po tej kervavi bitki solnce izza gor prisveti, bližata se vasi dva mladenča, ki sta edina ostala od verle čete, ktera je bila pred tednom vas zapustila. Bila sta Pečnikov Tone in Idolšekov Jaka. Strah vse prešine, ko nju samih zagledajo; vsi jima hité nasproti, prašaje jih, kje so drugi njih pajdaši.

Žalostno odgovorita fanta: „Ne bo jih več, ker pobili so jih Turci, ali pa v robstvo odpeljali“.

Strašen jok se vname zdaj. Matere vijó z rokami, marsikteremu očetu se vlije britka solza po resnem obrazu, sestre objokujejo brate, znanci žalujejo po znancih.

Ko zasliši Rezika strašno novico, zgrudi se kot mertva na tla. Ko se zopet zavé, hiti fanta prosit, naj ji povesta, kar vesta o osodi Francetovi.

Jaka, ki je bil v bitki blizo Franceta, ta jej pové, da ga je vidil sicer hudo ranjenega pasti, da pa ne vé, je li umerl ali ne.

Ko pa pozneje zvedó, da ga ni bilo med mrtvimi na bojišči, niso več dvomili, da so ga Turci sužnja seboj odpeljali.

Britko žaluje Rezika. Nikdar ni več vesela, le zmiraj misli na nesrečno osodo Francetovo.

Zima se približuje, listje se osiplje z drevja, pa tudi rudečica gine z njenih lic. Zopet se verne vesela pomlad, zopet začnó cvetlice cveteti, pa rožic na njeno lice ni več nazaj. Zmiraj bolj medli, in ko jesenski mraz zadnjo poljsko cvetlico zamori, tudi ona, najžlahtnejša rožica, s svojimi sestricami zapusti svet.

Franceta pripeljejo po strašni poti z mnogimi drugimi tovarši v Bosno. Želel si je, da bi saj umerl, pa njegova mladost je zacelila smertno rano, in kmalo je zopet ozdravel.

Ker je bil lepe in čverste postave, izbere si ga neki mogočni paša za roba, ter ga odpelje na svoj veliki grad. Dosti je našel tu France nesrečnih pajdašev, ktere so kakor njega neusmiljeni Turci iz njih domačije seboj privlekli.

Strašno so tu ravnali s keršanskimi robi. Huje od živine so morali delati, in nečloveški čuvaji so čuvali nad njimi. Gorjé mu, kdor je obnemagal; zdramil ga je čuvarjev bič ali pa smerdljiva temna ječa. Hrana jim je bila le pičla in slaba; čez noč pa so je vklepali v težke železne verige.

Pa bolj ko telesne bolečine, mučila je nesrečnega Franceta žalost in hrepenenje po očetnjavi, po stari mami in ljubljeni deklici.

V strašnih stiskah mu je preteklo leto, in ni mu bilo drugega odrešenja upati ko smerti.

Pa osoda mu je bila drugače namenila.

Ko nekega dne paše ni bilo domá, vname se v njegovem gradu ogenj. Vsi planejo iz grada ter omamljeni stermé v strašni požar, saj gasiti ni bilo moč. Že gori streha in skoz okna šviga divji plamen, kar se zasliši iz zgornjega nadstropja ženski glas pomoči prositi, in pri oknu se prikaže krasna mlada žena z otročičem v naročji. Bila je mlada sopruha paševa, Zaida, ktero je paša čez vse ljubil. Pa nobeden izmed Turčinov si ne upa svojeje gospej pomagati. Klaverni so stali, boječi se strašnega ognja.

Kar nenadoma skoči France iz trume gledavcev, ter plane, če mu tudi strašna vročina nasproti puhti, pogumno v zgornje nadstropje. Vzdigne obupno ženo, ter jo nese z otročičem vred čez plamteče stopnice. Ravno o pravem času je prišla pomoč; komaj je France čez prag stopil, vdere se celo poslopje.

Z začudenjem ga gledajo Turci, vendar mu tudi zavidajo, ker vedó, kako hvaležen mu bode paša.

Drugi dan prijezdi paša proti domu. Že od daleč zagleda namesto svitlega svojega grada černe podertine. Pa kaj mu je mar za grad, saj ima še gradov in blaga dovolj, le edina misel ga strašno plaši, da se je znabiti preljubljeni sopruhi ali malemu detetu kaj pripetilo.

Dirja proti domu, in ko zagleda svoje služabnike, zakliče: „Kje je Zaida, kje je moja sopruha“.

Veselja mu serce zatriplje, ko mu povedó, da mu je sopruha zdrava. K njej hiti v šotor, kterege so za-njo razpeli, strastno jo objame ter poljubuje milo dete.

Zdaj mu pové Zaida, kako ji je smert protila, in da bi bila gotovo zgubljena, ko bi je ne bil neki keršanski rob rešil.

Paša pozove Franceta k sebi, preserčno se mu zahvaljuje, ter mu prigovarja, naj prestopi k izlamu, obetaje mu bogastva in visoke časti. Pa vse to ne more premamiti slovenskega junaka, ker le za dom mu serce gori, in le tje ga vleče, kjer ga ljubeča mati tako željno pričakuje, in kjer se mila deklica po njem plaka. Poprosi torej paša, naj mu dovoli, če se mu hoče milostivega skazati, da se poverne med svoje rojake, v predrago svojo slovensko domovino.

Ljubeznjivo mu podá roko ter reče: Najdraži biser mojega življenja, ljubljeno suprugo in mило dete si mi ohranil, ne morem ti prošnje odreči. Bodi prost in verni se v svojo domovino. Da bodo pa tvoji rojaki znali, da pozna tudi Turčin hvaležnost, vzemi ta zaklad, ter raduj se ga v domovini.“

To izrekši mu podá veliko mošnjo polno rumenih cekinov.

Kdo bi mogel opisati veselje Francetovo, ko stopi iz šotora. Vsa druga se mu zdi narava, vse je lepše in prijazniše; saj ni več reven suženj, ampak zopet vživa zlate prostosti.

Ne obotavlja se dolgo, ker ne miruje mu po domu hrepeneče serce, in kmalo odrine od kraja, kjer je preživil toliko britkih ur.

Kar le more hiti, da bi kmalo dosegel svoj dom. Zmir le misli, kako se bodo vsi veselili, in kako bode on s svojim bogastvom vse osrečil.

Veselja mu serce poskakuje, ko prvič stopi na slovensko zemljo med brate Slovence.

Deset dni je že hodil, ko zagleda z malega griča domačo vas. Ravno so zadnji žarki zahajajočega solnca obsevali stolp farne cerkve in verhunce gričev, da so se svetili v čarobni luči. Vsa narava počiva, vse je bilo mirno. Hitrejše mu začne serce utripati, ginjen pade na kolena ter hvali Boga, da ga je rešil strašnega robstva.

Pa čuj! kar na enkrat se razlegne po okolici milotužno petje zvonov, naznanjevaje, da se je zopet nekdo preselil v večni mir. Neznani strah prešine Francetu serce. Morebiti stari materi, ali ljubljene deklici zvonovi tužno pesem pojó.

Kviško skoči, ter dirja proti vasi, kjer ravno stari grobar koplje jamo, zadnje prebivališče človeško.

Naglo stopi k njemu ter ga popraša: „Oče! komu zvoné zvonovi in komu pripravljate zadnje počivališče?“

Resno ga pogleda starček, pa ni ga spoznal; močno je bilo Francetu strašno suženjstvo cveteča lica spremenilo, in žalostno reče: „O tujec! da bi bil poznal deklico, ki bode v tej temni jami počivala, gotovo bi te britke solze polile. Ni bilo lepše in pridnejše v celi okolici od nje. Pa nesrečna ljubezen je zalo cvetlico prerano umorila.“

Ne praša France dalje, saj reklo mu je serce, kdo je ta deklica. Teče v vas, da bi vidil saj še mervto truplo deklice, ki jo je tako iskreno ljubil.

Zdaj še le je spoznal grobar, kdo je neznani tujec, in globoko zdihne: „Revni France! žalostna ti je vernitev.“

Čudé se so gledali vaščani neznanega tujca, ki je dirjal skoz vas, pa France se ne zmeni za to.

Zdaj je pred Lipovšekovo hišo; iz oken se vidi berleča luč. Stopi va-njo, in tu leži na mervvaškem odru truplo nesrečne deklice. Niso mogle ne serčne bolečine, ne smert zatreti čarobne njene lepote. Sladko se je smehljalo lice; krasni vencí so obdajali mervto truplo, bilo je, kakor bi sladko sanjaje spala Vila v cvetočem vertu.

Ne joče se France, ker prevelika je njegova žalost, le smertno-bledi njegov obraz naznanja žalost, ki ga hoče zadušiti. Poljubuje merzli obraz dekličin, in ne gane se od mervvaškega odra.

Zdaj stopi stara mati, ki je med tem prihitela, k njemu ter mu reče: „France! si li stare mamice čisto pozabil?“

Ko ljubljeno mater spozna, jo strastno objame, in zdaj še le na maternih persih so začele solze curkoma teči.

Domú ga pelje mati, in hoče ga tolažiti; pa zastonj je ves njen trud. Celo noč ne zatisne očesa, če tudi je bil jako truden.

Ko ura sedem odbije, začno zopet zvonovi tužno popevati, in pred Lipovšekovo hišo se zbira več in več ljudi. Po hiši se razlega jok in stok. Mati Lipovšica žalosti prepada in plaka, oče Lipovšek jo hoče tolažiti, da-si je bilo tudi njemu tolažbe treba.

Zdaj se približajo duhovni, in ko odmolijo sv. molitve, vzdignejo nosci drago breme ter se napotijo proti cerkvi na pokopališče.

Ko žalostno odpojó „requiescat in pace“, zapusté vsi pričujoči ginjeni in klaverni pokopališče, le France še moli na grobu ljubljene deklice.

Zopet je noč. Polna luna razsvitljava z blede svojo lučjo okolico, in v njenem svitu se vidi človek na novem grobu klečeči. To je France, ki slovó jemlje.

Dan se sveti, solnce izza gor prisveti, pa Franceta ni več. Povsod ga iščejo, pa zastonj. Nihče ne vé, kam je zginil.

Stara mati umre same žalosti, da je ljubljenega sina v drugo izgubila.

Dnevi minejo, mesci preidejo in leta pretekó, pa Franceta ni bilo več nazaj.

Preteklo je 50 let. Tamkaj v strašno pusti Št. Janževi dolini, vzdiguje se, z gosto hosto obdan, z ajški samostan. Tukaj bivajo, oddaljeni od posvetnega hrupa, redovniki Kartuzijanci. Vse je tiho, le časi se sliši strašni njih pozdrav „memento mori“.

Na vertu samostanskem si koplje siv starček z oslabelo roko grob, zadnje svoje počivališče. Ko doverši svoje delo, vsede se tik groba na terdi kamen, da si počije in mirno zaspi.

Senjá se mu, da je še mlad, senjá se mu od ljubljene mamice, od drage deklice. Sladko se smehlja, in njegova usta šepečejo molitev za Reziko in mater.

Zdaj zadoni iz stolpa mili glas zvonova, ki vabi redovnike na molitve. Vsi pridejo, le enega manjka, starega meniha. Ko odmolijo, gredó ga iskat, in najdejo ga merliča tik groba.

Drag. Koceli.

Spomin in obstanek.

Tu v persih veselje ljubavi,
In v mislih poljubov sladkost,
Pohajam po daljni planjavi,
Ko zora se dviga čez gozd!
Veselo cvetlice šumljajo,
Razlega se pevanje tic,
In ž njimi popevam in vriskam:
Oh ljubim te, roža deklic!

Oblaki se zbirajo černi,
In grom za gorami verši,
Večernice svit se sreberni
Skoz megle pregoste blišči: —
Zvenelo je cvetje, in merzel
Mi veje v obličje vihar,
Zdaj tajno in tiho popevam:
Oh ljubil te bodem vsigdar! —

J. Severjev.

Poslednji Orebita.

(Česki spisal J. E. Vocel, poslovenil Podgoriški.)

(Konec.)

III.

Janoš vstane, vzeme svojo palico in z zvedavim očesom pogleda Hunjada, ki je pazno vlek el na uho, kaj ta glas, ki se je bliže in bliže slišal.

„Idi, sin moj!“ spregovori vitez naposled, „odpri gostosprijemna vrata blodečemu vojniku — to ni nikakoršen izdajnik!“

Tornaković stopi iz koč e, da inverši vladarjevo povelje. Čez malo časa se mladenič oglasi: „Kdo si?“

Odgovor je bil tuj.

„Madžar ni to!“ vikne slepi Tornak. „To je tujec, morebiti še zločinec, da misli na goljufijo in izdajo.“

„Ne boj se“, odverne mirno Hunjad, „ta glas mi je znan — to ni izdajnik!“ Ko to izgovori, umekne se v temen kot v koč i.

„Jaz sem na miru, samo če tebi gospodar ne preti kaka nezgoda; moj gost je smrt, mnogo let je už e čakam.“ Ko to izgovori starček, zacvili s strunami na svojih citrah tako, kakor bi bil s tožnimi glasovi smrti prosil, naj ga vzame iz temne životne doline.

To trenutje mrzel veter puhne v izbo in švigajoča plamenica začne plameneti ob tléh. Zatvornica na ozkem oknu se odpehne in skozi okno pokaže se — obraz nekoga tistih Srbov. Ali naglo se zatvornica zopet spusti ob oknu in plamenica je mirno zopet plamenela kviško.

Hunjad, zamaknjen v žalostne misli, ni zapazil te preteče prikazni, slepi starček se je motil pa s svojimi citrami, na katerih je zbujal milotožne glasove.

Precej na-to se odpró vrata in z mladim Tornakovićem vred stopi v koč o nek vojščak. To je bil velik mož, širocih pleč, in ranjeno glavo je imel obvezano z okervavljeno ruto. Ob licu, zelo obrunkastem, spuščale so se mu goste brke; ob bedru mu je visel dolg meč, prek prsi pak je imel bel, prav širok pas. Opiral se je na veliko palico, iz ktere je gledalo mnogo železnih žrebljev.

Zdelo se je, kakor da bi bil tujec pozabil na svojo rano, stopivši v sobo. Ko je bil vzdignil glavo, razvedri se mu temno obličje in s tujim glasom spregovori: „Hvalo Bogu! Tu najdem počinek, ljubko in mirno zvoné ti glasovi — tu gotovo ni izdaje,

ne krvave sodbe!“ Pak sede na snopje blizo ognjišča in vpre oči v Tornaka, ki je blodil po labirintu napevov in čaravne akorde zbuja na strunah po svojih citrah.

„Takih glasov nisem čul užé dolgo predolgo časa ne“, vzdihne tujec globoko, „ali tam na severju, v dragej mojej domovini — tamkej — hm, iznebi se plahega snu, starče, ti da nemaš več domovine!“ Zdaj mu mirnejše postane obličje in hlepno povzije obrok, ki je bil mladenič podal mu ga.

„Kdo si, tujec?“ vpraša naposled, po dolgem molčanju, slepi Tornak, in odloži citre, „govor kaže, da nisi Madžar“.

„Saj nisem“, odverne tujec, „ali ako me hočeš spoznati, pogledi sem-le!“ Na to odpne široki pas na prsih, razmota in pokaže na rudeče znamenje — na čašo, ki je lesketala na belem platnu.

„Moje oči užé dolgo časa niso več dušni poslanci“, odgovori stari Tornak, „povedi, kaj mi kažeš?“

„Kažem ti znamenje, da sem eden tistih, ki so prišli iz velike težkobe; ki so oprali svoje oblačilo in obelili v krvi.“

„Ne umejem tvojih besedi; povedi, ktera domovina te je porodila?“

„Ktera domovina?! Imamo jo! — O, to je lepa, blagoslovljena česka zemlja, opasana z gorami, nedostopna sovražnikom, bogata slavnih bratovskih činov; v groznih bojih so bile vničene sovražne trume, vničil je je meč domačih sinov, mojih bratov, z božjim duhom razsvetljenih.“

Zdaj se na lahko vzdigne in jasnega, plamenečega očesa kakor sveto navdušen začne: „Slavo bratom Taborcem in Orebeem, ki so poginili na domovinih ledinah, kajti čez tri dni in pol se vseli va-nje životni duh; po konci so bili vsi in velik strah zadalji vsem, kateri so jih videli, in bratje so začuli mogočen glas z neba, glas: Pridite sem, izvoljeni! — in šli so na oblacih v nebeško kraljevino. Ali mene s tisoč brati vred je kozaška četa odpeljala v sovražno deželo; tu smo čuvali žene, otroke, polje in črede tujcem; s krvjo smo kropili neznana, tuja bojišča — in darilo za to nam je smrt, sprémnica k bratom čašavcem, ki so užé pred nebeškimi vrati. Vse društvo — orebski bratje slavé radostni snitek na večnem Sijonu — samo mene — mene edinega so pustili tu.“

„Kako?“ zakriči Hunjad in stopi iz temnega kota; „ali so vsi tvoji tovarši poginili v krvavem boju?“

Česki odpuštnik je tožno pogledal vojvoda in odgovoril: Vodja! ti nisi poznal mojih tovaršev! Moji tovarši so se bojevali kakor se bojujejo čašavci — ti niso pobegnili nobenkrat iz nobene bitke!“

„Ali me poznaš?“ vpraša Hunjad zavzet.

„Kaj te ne bi poznal! Blagoslovi te, vojvod, stari Orebita, ker si čašavcem pustil Gospodovo večerjo vživati po navadi očetom,

pustil prapor naše vere razviti v turškem boji. Hvalo ti dajem v imeni zaspalih bratov!“

„Povedi mi osodo“, reče Hunjad Orebiti, „osodo tistih verlih junakov, ki so krvave pogube oteli mojo ostalo vojsko.“

Hrabri vojščak dene roke križem, in zamisli se za nekoliko trenutkov. Janošovo oko se željno zamakne v njegovo obličje in stari Tornak vstane s svojega ležišča in z drkotajočimi koraki stopi k ognjišču.

„Vojvod!“ tako povzdigne svoj glas zopet Orebita in govori dalje: „dva dneva in eno noč se je tvoja vojska hrabro klestila in gonila z neštevilno pogansko množico; izpričilo za to daje vojskovod, ki se je hrabro bojeval užé v dvajsetih bojih. Ali vneme se izdaja proti tebi; vlaške čete zapusté tvoj prapor in zedinijo se z Muratovimi četami. Ko se drugi dan solnce nagne k zahodu, zaide tudi zvezda Hunjadovega zmagovanja. Na beg prisiljen zapustil si ukaze Čehom. Z junaško silo so odbijali turške trume, odbijali je po tvojem povelji in izgledu. — Ko vstane noč, začnemo vozove vredehati, Čehom po navadi. Potem se čašaveci zberó okoli svoje zastave, vihrajoče sredi trdnjave, in zaženó posvetno pesem, ki je nekđaj Orebee in Taboree v nemala za slavno zmago; in pokne pesem, s katero se za boj srči verni Husovec. Od turškega taborja se je odzivala naša pesem. — Ko je vzhajalo solnce, valila se je poganska vojska k našim gradbam; trikrat so nas naskočile razdražene čete — trikrat našinci splašili poganske trume. Rumeno solnce se je pripeljalo na poldan — od dveh tisoč bratov je užé samo polovica v orožji lesketala jih na vožnih gradbah, drugi so užé smrti počivali v naročji. — Zdaj se vzdignejo Muratove čete, topovi opašejo našo trdnjavo; te ogromne ceví so smrt pošiljale med naš zastop. Sklenemo napad na oblak krvoločnih sovražnikov, in junaško udarimo na krdelo divjih poganov. Strašno jih je pogagalo Orebcem pod buzdovani. Solnce zaide; sovražno ljudstvo se razleže okoli naših vozov. Ostali bratje — lačni, žejni, ranjeni, za trdno sklenejo še to noč iti skozi vrata večnega Sijona, kjer se bratje čašaveci, dragi prednamci, radujejo v nebeškej slavi. Tako se je tudi zgodila: drug drugega smo pritisnili k sreči, vsi pa poljubili prapor, odpeli verige na vozéh, ki ni mogel raztrgati jih sovražnik, in šli smo skozi vrata vožne gradbe, pojoči hosijanske pesmi. Turci pak nas zagledajo in z radostnim krikom obsujejo naš majhni zastop. Zdaj vstane strašen boj, boj junaških žrtvovavcev svojega života z množnim, od same maščevalnosti koprnečim nevernikom. V tem me turška sablja rani na glavo — in padem med bratovska trupla. — Ko me mine smrtni san, zavita je bila zemlja v tiho noč, samo grozni mrtvaški vzdih, zamolkli mertvaški jek je vel s holmcey, ki so se vzdigavali pred menoj. Vzdignem se — mesec je svojo žalobno svetlobo skozi oblake razlival po

bojišči — pogledam po ranjelih bratih okoli, zapeče me, grozno zapeče, oh — zgrabim meč in hočem zabosti ga v prsi, zato da me edinega ne bi manjkalo med brati, ki so užé odpotovali k sijonskim vratom. Ali takrat zagleda moje oko vozovno gradbo, ki se je nerazrušena v svojej mogočnosti vzdigovala še zmirom na svojem mestu, in nad temnimi grobovi zagledam prapor orebskega zbora, nad grobovi da zapuščen plapolá nad trupli zvestih Čehov. Oglasi se duh v meni: „Orebita — poslednji! varuj sramote in nečesti versko znamenje!“ In pokoren temu glasu stopam prek mrtvecev, gazim po potocih same krvi tje k gradbi, na strašnem grobišči kakor kak velik spominek. Z nemirno rokó odpnem prapor, zvijem in omotam okoli persi. Na to se na kolenih žalosten poslovim od ljubih pokojnih bratov: Blaženi mrtvi, ki v Gospodu umrjó, katerim veli duh, naj počinejo od svojih del, ker dela gredó za njimi! — Oh, počivajte tú, bratje mili, nepokopani na tujej ledini — vaša slava zgine na veke — vas ne veliča nobena pesem, noben domorodni glas — in zanamei pozabijo na vaše junaštvo!“

Staremu Orebitu ugasne nemirni glas; sklenjene hrabri vojščak roke povzdigne k nebu in debela solza se mu vdere po obrunki (Narbe) na obrazu. Tihota je vladala v izbi, al na enkrat strašni udarci zagrmé po vratih, taki, da se na mah razleté.

Med vrati se prikaže velika postava: to je bil eden izmed tovaršev ubitega Javorníca. Strah je bilo Srba, ker je videl, da je družina večá, nego se je nadjal je. Iz za tega sovražnika je kuka druga podoba, z nožem v stegnjeni roci.

„Béži!“ vikne prvi in obrne se na beg.

Úni pak ljutejši nego njegov tovarš, ves peklen vrže nož v izbo; smrtno jeklo zasikne in zabode se v prsi slepemu starčku.

Strašen vrišč vstane po tem činu, in umornik in njegov tovarš izgineta to trenutje.

„Oče — v nebesih!“ vzdihne starček v smrtnih težavah in pade na prsi českemu vojščaku.

Stari Orebita je v naročji držal smrtnega ranjenca; mladenič se z gorko togo v obličji zgrudi očetu pred noge, Hunjad pak je žalostno tožil in glavo podpiral umirajočemu starčku.

Slepi starček se še enkrat vspne bolestno, in hoče otrpnele roke povzdigniti k poslednjej molitvi, ali z grčavim glasom komaj izreče: „Sin moj — o sin moj!“ — Mučno se mu še nekolikokrat odpró usta, ali več niso dale nikakoršnega glasú.

„Blizo je beseda tebi“, spregovori stari Orebita, „ali oni, ki vsakomu gleda v srce, umeje težavo tvojega duha, govorečo po tvojem neizrečenem vzdihovanji.“

Zdaj starčkova desnica pade na lase klečečemu mladenču, kakor bi bila hotéla blagoslov dati predragej glavi; stari Tornak še enkrat vzdihne in — umrje.

Orebita položi starčeka, ki se je notranje oko odprlo mu večnej svetlosti, položi ga na ležišče poleg ceter, edine njegove utehe v tminah solzne doline. Mladenič se vrže na krvavo truplo in britko joče. Hunjad pak ogleda starčekovo rano in sprevidi, da ni nič upanja na oživiljenje, ker je bil nož globoko zapiknil se v srce; tožen se obrne od mrtvega starčka in ozré za českim vojščakom, na misli je imel sam svojo pretečo nevarnost; ali zastoj! Orebita je bil užé zapustil bajto.

IV.

Mesec se je bil užé vskril; vzhod se je rudel. Ta čas je stari Orebita prežavno korakal med temnim vrbovjem, ki je svoje veje raztezalo okoli bajte. Ali ko stopi iz temne goščave, na enkrat mu švigne v oči plamnena svetloba, in zagleda šest vojščakov, razmeščeni okoli plamenečega ognja na obali ob reci. Stari vojščak se zopet varno zavleče v grm.

V tem blizo zakrili oster žvižg; orožnici na obali planejo po konci in radostni zaženó vrišč na znamenje. Precej na to tisti vojniki, ki se je bil prvi prikazal v Tornakovo bajto, skoči iz goščave in z veselim, močnim tleskom dáde na znanje svojim tovaršem, da je steknil pregnančevo zavetje. Tovariši potegnejo sablje iz nožnic in vzdignejo se tjé.

V tem Orebita, čegar vso pozornost je zanimal ta prizor, začuti močno, trdo roko, da je zagrabila ga, in rano na strani, zadano z nožem. Mogočna postava skušenega vojščaka ga otmé vragu iz krempljev. V plamnenej svetlobi spozna, da je sovražnik — tisti, ki je Tornaku bil zagnal nož v prsi. Naglo je gorostasna Orebitina sulica zločincu v prsih, da napadniku zarad hudega udarca curek krvi bruhne iz ust in da se zelo ranjen kar zgrudi protivnik hropeč.

„Na, pij, kukavica“, zavpije Orebita s strašnim glasom, „pij vino božje jeze, nalito v čašo večne muke!“ Zdaj pogleda rano in zapazi, da je sovražnikov nož pač prebodel skozi goste prapore jeve nabore okoli prsi, ali samo malo ranil mu telo.

V Tornakovej bajti je ta čas vstal strašen boj.

Kup vojščakov, tisti pa načelnik, ki je bil našel Hunjadovo zakotje, besno udarijo na vojvoda in osamelega mladenča. Grozno so jim zvenketale sablje ob široki meč, s katerim je Hunjad premagavši bolečino svoje rane, naslonjen na zid, v bajti odbijal udarce sovražnih sabelj. Mladi Tornaković, ves ognjiv od same maščevavnosti, ta je pa s pastirskim orožjem hrabro mahal okoli sebe tako, da so iz sovražnega železja pogosto iskre švigale v mračno jutro.

„Pustita svoja srpa med zločince — kajti zreli so njih grozdje za jezero velike jeze božje!“ Tako huškne med zvenket Orebita,

ki je z razmahnjeno sulico planil iz grmovja in s smertnim udarcem enega izmed napadnikov podrl na tla.

S strahom je preganjavka četa strméla v gorostasnega vojnika, ki je s strašno močjo poleg vladarja roko bil vzdignil za drugi udarec — in grozno husovsko orodje pade in preseka pest najdrznejšemu izmed sovražne druhalj. Kakor rijoveči bivoli, kakor besno razdraženi zmaji, tako planejo na Hunjada vojščaki in na njegova tovarša.

„Umekni se, vladar, umekni!“ vikne Orebita; „pusti me samega, naj se borim s sovražno druhaljo, dokler mi sovražniki ne steró roke, dokler iz razdrobljene zemske posode moj duh ne zleti pred vrata nebeskega Sijona.“

„Boriva se oba, hrabri tovarš!“ odreče Hunjad, „tako še prej zmoreva to neugodno druhal!“

„Uničimo amalekiško druhal! — Hoj, junaški mladenič! hrabro švigaš, hrabro klatiš s svojim betom!“ vikal je Orebita, ko je videl, da je Janoš globoko ranil napadniku betico.

Ali sovražna sablja se mladenču zagriže v roko, in precej na to mu drug mahljej tako globoko rano zaseče v čelo, da omamljen zvéhra na tla.

„Z Bogom mlada kri!“ vikne Orebita v tem, ko vojvod široki meč porine sovražniku v bok.

Zdaj iz vrbovja stopi neka krvava postava z jasno gorečim zglavjekom v roci. To je bil tisti v grmu s husovsko sulico ranjeni lisjak, ki je zopet zavést obsijala ga in iz ognja svojim tovaršem vzel poleno, zato da se pregrozno osveti ž njim. Ta kruti zarobljenec zatekne pekleno plamenico bajti v streho.

Čez malo časa, ko sta se Hunjad in Orebec bojevala samo s tremi sovražniki še, tačas se skozi vrata v izbo prikadi dušljiv dim. Črn oblak gostega dima pooblači borivce, in to trenutje sovražni meč predere prsi staremu Orebitu.

Prej nego se Hunjad nekoliko ubrani zmirom gostejšemu dimu, imel je roke užé zvezane, in vladar ogerske kraljevine je bil sužnik Gjurgijev, izdajniškega srbskega despota. *)

„Vaš sužnik sem zdaj!“ vikne vojvod, ko so vojščaki vriskaje peljali ga v goščavo. „Da, peljite me k svojemu gospodu — varujte samo ranjenega mladenča, pustite slavnega junaka, ne storite jim nič; toliko darilo vam za nju, kolikoršno so mi rojaci!“

*) Ivan Hunjad Korvin, v narodnih hrovaških pesmih imenovan: „Sibinjanin Jauko“, bil je samo dva meseca sužnik Gjurgja Brankovića, srbskega despota, ker je segedinski zbor tako sklenil.

Hlepno razynet za tako darilo eden izmed teh vojščakov plane v dušljivi dim in čez nekoliko trenutkov prinese ven krvavega Jannoša, ki je globoke vzdihnil in zopet spregledal.

Takrat plamen švigne na vseh stranéh iz kože. Suho trstje, razpletено po stenah, je gorelo na vseh stranéh, kakor neštevilne luči. Mlazovi s strašnim praskom so švigali nad streho, naposled pa so se kakor kaka krvava proga vzdignili v zrak in plameneli tako, kakor ognjena piramida. Zdaj se je videla Orebitina postava; ležal je junak na pragu v gorečej izbi in sveti prapor v nepremagljivej roci držal nad glavo, tako da je v zraku vihrala zastava, na kterej se je krvavo znamenje — čaša rudela v plamnenej svetlobi.

„Tam leži; pustite me k njemu!“ vikne Hunjad, in hotel je planiti med goreče lesovje, da bi otel vernega vojščaka, ali protivnici ga zvezanega potegnejo nazaj.

Tretji vojniki jo zdaj zopet skozi oblake gostega dima mahne tje, kjer je počival orebski junak — užé se je bil doteknil plapolajočega praporja — v tem stari čašavec stegne roko, vzdigne svojo gorostasno, blede postavo in z buzdovanom napreti sovražniku. Vojnik pa se prestrašen umekne nazaj, in Orebita se izpodtakne ter na kolena pade.

V tem plamnem jeziku dosegne prapor in oblizne, in skozi prask ognjenih prog se zasliši čašavčev glas: „Gledi, ne pride ne čašavski prapor sovražnikom v sužnost; raji naj izgori v zmago-slavnem boji poslednjega orebskega brata, izgori kakor čista žrtva! — Zdravi da ste mi, bratje s Taborja in Oreba, — da ste mi zdravi!“

Zdaj grozno zahrešči in zaropoče goreč tram in pade nesrečnežu na glavo, — to trenutje se poslovi od svojega praporja poslednji Orebita in žgoči pameni zakopljejo mogočno telo junaškega duha.

Bolgarska zemlja in bolgarski narod.

Marsikteri bravec bi želel kaj zvedeti ne samo o svojih zemljakih, ampak tudi o svojih sorodnih bratih: Rusih, Poljakih, Čehih, Horvatih ali Serbih; hočem mu torej poleg serbskih virov podati nekaj črtic o bolgarski zemlji in bolgarskem narodu, stanujočem v turškem cesarstvu, ki nam je med vsemi drugimi slovanskimi najmanj znan; o Bolgarih, ki so bili, kakor terdijo učeni jezikoslovci in zgodovinarji, ravno tistega plemena kakor mi,

ki so bili Slovenci in se tudi Slovenci imenovali kakor mi, dokler jim niso divji azijski Bolgarji, nad-nje prihruvši, pravega imena zaterli in jim svoje nadedli.

Ko se potnik, prišedši iz zapadnih strani, Vidinu približuje, ostermi motreči že od daleč to mesto, prvo turško terdnjavo v bolgarski zemlji na Donavi. Neštevilni tenki in visoki stolpi z bliskajočo pololuno na verhu, beli mestni zidovi in sploh vsa vnanja podoba, kakor jo imajo skoraj vsa mesta v iztoku, omamijo mu oko; zdi se mu, da mu okó prijetno počiva na širokem mestu kakor na umetno naslikani sliki, ter on že senjá o veličastvu in krasoti orjaškega in ponosnega orienta, česar pa nikakor ne najde.

Vidin obstoji iz pristav in terdnjave, ki je bila nekđaj prav znamenita, v poznejših časih zapuščena, zdaj pa s pomočjó Francozov in Angležev zopet popravljena in na novo uterjena. Vidin, Ruščuk, Silistrija, Šumla in Varna so terdnjave, ki branijo sovražniku pot v Carigrad od suhe plati, kakor mu ga branijo druge na Bošporji in Dardanelah od morske. Ta terdnjava je bila še leta 1852 v tako žalostnem stanji, da se je človek lahko srečnega štel, ako je prekoračil brez pogube vse tri moste, ki peljejo v njo od raznih strani. Rujavi kanoni brez koles so mirno ležali na zidéh, ter se le pri priliki bajramskih in drugih praznikov glasili. V terdnjavi, kjer večidel Turki stanujejo, je vse polno podertih koč, dve ali tri so tako imenovane kasarne, pašino stanovališče in nekoliko džamij, to je turških cerkvá. Pašino stanovališče napominjamo samo zaradi tega, ker se „seraj“ to se dvori ali palača imenuje. Ko človek v to „palačo“ stopi, prevzame ga strah, da se mu kaj nad glavo ne podrè; hodniki so napravljeni iz starih, tenkih, izpitih desk in tujcu je treba skerbno paziti, da pride srečno po njih. Nekoliko kitajskih iz popirja napravljenih svetilk so vsa lepota in kinč teh galerij. Pašina izba je čisto prosta in borna, vsa bela, in se le malo loči od dvorane kake turške kavane; edini kinč v nji je „koran“ in nekoliko več ali manj povezanih loncev, naslonjenih na odzgor prohibiti polici.

Najlepše poslopje v Vidinu je hiša bolgarskega škofa in palača avstrijskega konzula. To mesto šteje kakih 25 tisoč prebivavcev, katerih ste dve petini mohamedancev in skoraj toliko kristjanov; drugi so pa judje, ki imajo tukaj svojo sinagogo in šolo. V predmestjih prebivajo večidel Bolgarji, Vlahi in Serbi. Krojaško, kerznarsko in deloma črevljarsko rokodelo opravljajo siromašni Bolgarji, premožniši ljudjé se pa pečajo s kupčijo. Po vsem iztoku sloveči vidinski tvorniki ali fabrikanti lul, čibukov, orožja, potem prodajavci tobaka in južnega sadja, sedlarji, peki, kakor tudi civilni in vojaški

služabniki, so sami Turki. — Vidin, kakor tudi druga mesta v osmanskem cesarstvu, ne morejo se ravno ponašati s čistostjo ulic in tergov. Vsakoverstni grabežljivi tiči plavajo vedno nad njim; tem namreč in psom, nimajočim svojega gospodarja, gre skerb za čiščenje ulic od vsakojakega smradu, ki ga nemarni prebivavci iz svojih hiš brez vsake skerbi na prosto iznašajo.

Posebno znamenito je v tej zemlji „sveto mesto Bolgarjev“ Ternovo, stolni grad poslednjih bolgarskih vladarjev. To mesto leži pod goró na reki Juntri; bilo je v starih časih veliko in slavno, sedaj pa šteje komaj deset tisoč prebivavcev; obdajajo ga lepi nogradi, slivniki in lipniki. Od kraljevskih dvorov, kakor tudi od cerkve nekdanjih patrijarhov, ni še sledu ne.

Balkanske planine so romantične, deloma gole, deloma pa z gozdnim drevjem zarasene, v katerem si sokoliči in drugi grabežljivi tiči svoja gnezda pletó. Medvedje nahajajo se še po špiljah; jele-
nov, jazbecev, kun, sern in lesic je vse polno.

Čim dalje od Donave, tim bolj bregovita je zemlja, tim prostejše so navade in življenje prebivavcev. Vse vasi ležé daleč od klancev, (ker pravih cest ni) večidel na travnikih ob kakem mimo tekočem potoku. V vsakem selu je kakih pet dvorov, z gosto ogrado ograjenih, v vsakem dvoru po dvanajst do petnajst kočic, ki so deloma okrogle v podobi velikih košev, deloma pa štirivoglaste z okroglo slamnato streho. Nahajajo se tudi hiše, v katerih bolgarske družčine zložno s kokošmi in živino živé, akoravno jim ta hiša tudi za klet, kuhinjo in žitnico služi. Pri takih kočah so tudi vrata tako nizka, da se mora človek, ki hoče v hišo, pripogniti. Vendar pri vsem tem je v takih kočicah dosti čisto in snažno, ali to je naloga in zasluga neutrudljive babe (bolgarske gospodinje), ki je dela tako privajena, da ne dá preslice nikdar iz rokú.*)

Kakor deli Balkan bolgarsko zemljo na dve strani, na severno, ležečo proti Donavi in črnemu morju, in južno, greškim zemljam najbližjo, razprostirajočo se do belega morja (bolg. „blejo-more-to“); ravno tako se razlikuje ljudstvo teh dveh v sebi različnih strani zemlje s svojimi značaji in v svojem razvitku. Severni Bolgarji so resniši od južnih, in tudi njih jezik je terji. Jezik južnih je podobniši serbskemu narečju, in je tudi blagoglasniši. Poleg tega so pa južni Bolgarji v svojem duševnem razvitku mnogo poprijeli od svojih svobodniših in živo napredujočih sosedov, Grekov in Serbov.

Da se bolgarsko ljudstvo z vsakim letom čedalje bolj množi in kreпча, med tem ko turško bolj in bolj peša in hira, temu je mnogo vzrokov. In akoravno so otroci za Bolgarina, čim več jih je, tim večé breme, — ker mora za vsako dete Turkom davek

*) Ta gen. duala sem slišal ob Soči; pišem ga, da se mu dade stara pravica,
Pis.

plačevati — nahaja se vendar le malo bolgarskih družčin brez mnogoštevilnih otrok; ali s to rodovitnostjo zna vezati Bolgar tudi neko čistost v življenju in svojih navadah, ki ga varuje opak in bolezni, katerim so posebno Turki in več ali menj vsi iztočni narodi podverženi. Nečistost je vzrok večkratni zgodnji smerti in vedno večji pogubi iztočnih narodov v Evropi. Kedar kaka grozna kuga razsaja, znajo se jej samo kristjanje ogibati in vpreti; umazani, nečisti in po svojih naukih o osodi zaslepljeni mohamedanci pomró na gomile, ker „njih allah tako hoče da bode“. — Prerajtano je, da sleherna grozniša kuga na Turškem blizo milijon duš ob življenju pripravi, ter ravno zarad tega ni v času kuge v nobeni zemlji toliko grobov, kakor v Turčiji. Leta 1838 je pokosila smert samo na Bolgarskem 86 tisoč ljudi, in to večidel same Turčine.

Mnogi opravljajo Bolgarina zastran bojzljivosti, ki jo pokaže pred Turkom. Ali to je samo v toliko, v kolikor se je Bolgar molcé nepremagljivi sili podvergel; in akoravno je on od tistih petih pod turškim jarmom stokajočih keršanskih narodov najbolj zaslužjen in stiskan, vendar ga tudi nesreča celó ponižala ni. Tisto junaštvo in hrabrost, s katero se je bolgarski narod v srednjem veku na toliko moč in slavo povzdignil, ustopila je zdaj mesto premišljevanju, pridu in poterpežljivosti, ali boče se v njem gotovo zopet prebudila, ko boče zopet svobodniše dihati smel, — kakor se je tudi prebudila pri hrabrih, ponosnih Serbih, njegovih najbližih istokernih sosedih.

Bolgar je najpridniši človek na svetu, pravi brat našega Slovenca; ali ni le najpridniši, ampak tudi najbolj izurjeni vertnar in kmet v celi turški deržavi. Kjer drugi stanovniki: Serbi, Greki ali drugi, zastran nerodovitnosti zemlje, ali pa ker se bolj s kupčijo in drugo obertnijo pečajo, cela mesta prazna zapuščajo, tam se rad Bolgar naseli, ter povsod orje in koplje, koder koli mu je svobodno; on je večidel le kmet, najteže orje, najrevniše živi in najbolj od vseh občuti nečloveško brezzakonstvo svojih turških gospodarjev, ki mu še to malo, kar si pridobi z nevtrudljivim pridom, pograbiyo in poberó.

Severni Bolgarji so pri vsej svoji marljivosti in pridnosti grozni reveži, pravi siromaki in berači. Da bi si mogli kaj okroglega prislužiti, prevažajo v Vidin ali druga mesta na svojih slabih, popolnoma lesenih, nič okovanih vozéh pridelke svoje nerodovitne zemlje, svojega truda in znoja: žito, derva in živino na prodaj, česar jim pa več kratov doma v družčini pri največih potrebah zmanjkuje.

Kakor je Bolgar poterpežljiv in delaven, tako je tudi varčen. Hišni stroški bolgarske družčine iznašajo na dan po dva — tri piastre (vsaki piaster velja kakih pet ali šest soldov) in potujoči

Bolgar se lahko živi po dva in celo tri tedne le z hlebom in žganjem, kar seboj vzame. Posebno borno je življenje bolgarskega hribovca; njegovo kosilo (obed) obstoji v „mamaligi“ (kruhu iz turščice), katero zavžije z zeleno na žerjavici pečeno papriko. Kruh, ki ga vsaki dan potrebuje, speče gospodinja iz ovsene moke v vročem pepelu ali žerjavici. Voda mu je pitje in navadno zdravilo, žganje in vino si pa prihrani za praznike. Na Balkanu živi še prav po starih navadah. Sploh je pa balkanski Bolgar sam sebi zadosti, — on ne išče od nikogar pomoči kakor od duhovnika, ktereга čez vse časti in spoštuje; in kar Bolgarja poleg njegove pridnosti in varčnosti najbolj povišuje, to je njegovo globoko spoštovanje in najiskreniša vdanost k cerkvi. On je ravno tako ljubosumen kakor Turek, ter ostro bdi nad poštenjem svoje družine. Kedar bi kdo kako deklico ob poštenje pripravil in jo zapeljal ter bi je ne hotel v zakon, zapadel bi kervnemu maščevanju; oskrunjena deklica bi pa morala očetovo hišo in občino zapustiti. Dobro pravi Hammer-Purgstall: da natančno spolnovanje četrte in šeste božje zapovedi patrijarhalne narode na iztoku v njih moči in čvrstosti vzdržuje.

Bolgarke so blage, občutljive in delavne, visoke in tenke postave, in tudi njih obleka je mnogo lepša ko pri Bolgarjih. Deklice ne pokrivajo glave, kakor je sploh turška navada; njih najlepši in stanovitni kinč je cvetje v laséh; ob nedeljah se ozaljšajo po nežnem vratu in čelu z nizi dukatov, kar je marsikteremu snubaču zelo po všeči, ker po številu teh zlatih nizov more po priliki zvedeti za doto svoje prihodnje soproge. Kakor nevesta nosi deklice na glavi belo kapo, na nedrijih pa rudečo rožo. Starše ženske, ki gledajo svoje izgubljene dragocenosti z različnimi napravami in lepotijami nadomestiti, kinčajo se kaj rade z narokvicami in z nizi, ki so pa iz steklenega bisera; nosijo pozlačen kotlovinast pas, na glavi pa kaj nevšečno kapo, v podobi čelade, na katero še polno piastrov in drugih starih, na polji najdenih denarjev obešajo.

Mlade Bolgarke, ki ne ljubijo umetnega lepoticja, spusté svoje goste in prelepe lasé, da se jim prosto in milo po tenkem telesu do zemlje vijó; njih lasjé so namreč tako gosti in dolgi, da ž njimi lahko celo teló od glave do pet zavijó. Več kratov je viditi deklice, posebno kedar kaj nosijo, ali kedar nimajo časa si splesti svojih černih ali kostanjevih las, kako se jim, hodečim po travnikih, goste kite po nežnem ramenu in herbtu vijó. Človeku, ki očarano gleda te vilinske podobe, tako krepke in čvrste in nežne in mile, zdi se, da so krasne podbalkanske device ženske iz tistih prvobitnih časov, ko je človeštvo, nepokvarjeno še z naobraženjem in njenimi posledicami, sijalo in cvetelo v naravski lepoti. Kedar bi tujec obstal, želeči kako lepotico deklico ogovoriti, ne bi mu ona ali nič odgovorila, ali pa bi, kakor preplašena serna, urno

zbežala. — V nekterih okrožjih severne Bolgarije, imajo gospé vedno pokrito glavo, in človek bi je za Turkinje imel, da ne bi proti mohamedanskim šegam usta nepokrita deržale. Fes, hlače in žolte čolnjate čevlje, po turški napravljene, smejo le mestne Bolgarke nositi. Sploh se obleka Bolgarjeva močno razlikuje od obleke Osmana ali Turka, ako ravno oba v eni isti deželi živita. Iz južnega podnebja prišedši Turek nosi večidel platneno obleko; Bolgar, sin severja, je vedno v volnino oblečen. Njegov kratki korat, mnogokrat brez rokavov, vervice, s kterimi si nogi omota (le Bolgarji v mestih nosijo čevlje iz kože), hlače, persnik, širok pas in drugo vse je iz volne, kapa pa večidel iz kože. Bolgar, ki fes ali po naše svitek nosi, kaže neko prednost, ki pripada Bolgarjem samo v Šumli, Ruščuku, Varni, Drinopolji in v Carigradu. Ko je leta 1846 sultan Abdul-Medžid potovaje slovesno v Šumlo prišel, zapojó mu Bolgarji, kakor se pripoveduje, tako milo pesem, da je mlad cesar, ganjen s tem petjem, hitro „ferman“ izdal, podelivši ž njim Bolgarjem v Šumli pravico, fes ali svitek nositi. Kakor sploh vsi Slovani, prepevajo tudi Bolgarji kaj radi. Ob zori že, ko za svojim delom gredó, in z večer, ko se s serpi za pasom od dela vračajo, pojó ženske, moški pa, s poljskim orodjem za njimi jahaje, ponavljajo najzadnje kite sleherne pesmi.

Temu potopisnemu odlomku hočemo pridati še eno resnično zanimljivo prigodbo. Brali smo jo v nekih znamenitih bukvicah, ki jih je grof Fiquelmont pred nekoliko leti na svetlo dal. „Bil sem“, tako pripoveduje ta slavni mož, „na poti iz Soluna v Vidin, vračaje se iz Grecije v Avstrijo. Spremljevala sta me dva stražarja janičarja. Enkrat, zvečer že, pridemo v neko veliko bolgarsko selo, ležeče med Sofijo in Vidinom. Tam me je čakel eden mojih janičarjev, ki je bil naprej odšel poiskat mi gotovega prenočišča, ter me je, komaj prijezddivšega, v kočó odpeljal.

Turki so se takrat (in tudi zdaj ni drugače) potovaje v kersanske hiše obračali, ter v njih gospodarili, kakor jim je koli bilo milo in drago; zato so pa tudi stanovniki svoje imetje prej, ko je bilo mogoče, poskrili. Komaj v hišo dospevša, začneta moja dva janičarja, ki nista našla ničesa, s čimur bi se mogli trudni potniki okrepčati, gospodarje siliti, da jim to od drugod priskerbé, česar sami, kakor so terdili, niso v hiši imeli. Drugi hišni ljudje, mali in veliki, zbežé ter se poskrijejo. Na zadnje ostanem sam v prostorni ali čisti izbi; vsedem se, da bi se malo odpočil, odpašem sabljo, ter jo s samokresoma položim na mizo. Bil sem po francoski oblečen. Samo neka babička je vedno prihajala in odhajala, ter je vedno kaj posla okoli mene imela; gotovo jo je moja obleka toliko zanimala. Vidivša me tako mirno in poterpežljivo sedečega, prederzne se na zadnje, približa se mi od zadi, dotekne se mojih pleč, in ko se k nji obrnem, prékríža se in me gleda, kakor bi

me htela česa vprašati. Ker nisem bolgarski razumel in jej odgovoriti mogel — prekrižam se še jaz. — Ona me na to koj za roko poprime, jo poljubi in zbeži, prej ko je bilo mogoče, iz izbe. Malo časa potem okrožijo me otroci, odrasle deklice in mladenči, in tudi gospodarji se vernejo v kočo. Ko jim ženica z veseljem pové, da sem kristjan, bilo je na enkrat vsega obilno; cela hiša je oživelala od radosti in veselja, ker prekrižavši se, postal sem njih brat.“

M. Ternovec.

Okun ali ostrež.

Okun ali ostrež (Barsch) je Slovincem prav mila in draga riba. Narodne povesti pravijo, da morajo nerodovitne žene okuna okusiti, če hočejo otrok spočeti. Okun je prav rodovitna riba, zato je postala simbol rodovitnosti. Pravijo, če se v ribnikih in potocih dosti okunov prikaže, da je to znamenje rodovitnega leta. Po tem takem je nam jasno, zakaj severni slovanski solnčni bog Kroto = česk. Kirt na okunu stoji. Okun ravno to pomenja, kar ostrež iz korenike, ak, ok — uk = sansk. aç, odkod: acumen, acus, acutus, slov. ac, acelj, Bergspitz (Janežič sub voce ima dialektično: aje), Acel ime ostre gore na Štajerskem, Acnik na Koroškem, Acelnik, Acula imena prebivavcev kraj acev, slovaški z aphairističnim h—: Hucul, Bergspitzenbewohner; primeri imena koroških gor: gregorlji ok, brunahen ok, Gregorsspitz, Weisspitz, dalje imena pohorskih kmetov: Vocalnik, z aphairističnim v, Vocak, špičast breg na Kranjskem, Vok, staročesko in slovensko rodbinsko ime, tudi: Hucalnik, Huce na Pohorji in Koroškem, Vocio, ime norenskega kralja pri Caesaru. Prav naravno je dobil otrok vladarjev ime Voce, Voco der Bergspitz, ker je imel se vzdigovati črez druge njemu podložne, ker je na čelu drugih stal; primeri še imena: Vocela in Vucela na Štirske v Konjicah in na Koroškem.

Okuna na slovenskorimskih spomenicah po gostem najdemo v družbi drugih solnčnih simbolov. Na celjskih slovensko-rimskih kamnih pa ime: Ucunius, Ukuni filius. Kako ljuba je bila ta riba Slovincem, to pričujejo obilna imena slovenskih rodbin osterž.

D. Terstenjak.

*) Glej Schwenk, Mythol. d. Slav. str. 183.

Slovenske narodne pripovedke.

(Na Dolenskem zapisal J. Jurčič.)

I.

Kako so trije bratje hudiča služili.

Nekdaj so bili trije bratje, ki so vsi vkup gospodarili. Oče jim je bil na smertni postelji zabičil, da ne smejo zemlje razdeliti ali vsak za-se delati. „Vsi trije delajte za enega in eden naj dela za tri“, rekel je, „dobiček in izguba, vse morate imeti v tisti meri.“ Sinovje pak so po očetovi smerti vsi trije slabo gospodarili. Namesto dela so raje iskali sence, namesto vode so popivali vino. Ni jim pa dolgo tako dobro šlo. Kmaló so vse zapili in na zadnje so jim celo hišo prodali, ker niso imeli, s čim dolgov plačevati in so jih pognali po svetu.

Tako so bratje po svetu pili in postavali in bili židane volje. Pa vsaka reč le nekaj časa terpi, tudi ljudje se trijih veselih bratov naveličajo in jih nečejo več s pijačo zakladati. „Pojte služiti, saj ste mladi!“ takó jim je veleval vsaki. Ni bilo drugače, morali so službe iskat. Pridejo zvečer v gozd. Srečajo zelenega moža z rudečo kapico na glavi. „Kam pa vi greste?“ nagovori je mož in se vstopi pred nje. „Službe iščemo“, rekó bratje. „Ali ne bi hoteli vi mene služiti?“ „Zakaj ne, če plačate, kakor drugi ljudje in nam življenja daste, ker živiti se nimamo s čim“, djali so bratje. Zeleni mož z rudečo kapico je rekel: „To pa to; plačam vas dobro, boljše od kacega družega. Moja služba bo kratka in lahka.“ „I mi smo že pri volji, le povedite, kaj bi radi“, rekó bratje. „Nič družega ne boste delali, samo nič ne smete govoriti, le vsaki te besedice: eden naj reče, kedar ga kdo nagovori: ‚mi vsi trije‘; drugi: ‚za denarje‘; tretji: ‚to je vse prav‘.“ Bratje so djali, bomo že. Zeleni mož, ki je bil sam hudič z mesom in telesom, dá jim denarja; ne vem za terdno, koliko jim je bil dal; samo to se mi zdí, da so bratje veliko dobili, ker je hudič radodaren, kakor pravijo.

Šli so v prvo kerčmo, da bi spet pili. Kerčmar je bil hud mož. „Boste kaj večerjali?“ praša jih. „Mi vsi trije“, pravi prvi. „No bom pa za tri rekel napraviti.“ „Za denarje“, je rekel drugi. „I se vé da za denarje, zastonj se pri meni nič ne dobiva“, odgo-

vori kerčmar. „To je vse prav“, djal je tretji. „Jaz tudi vem, da je vse tako prav, saj se brez denarjev nikjer nič ne dobi“. Tako so bratje zmirom le te besede govorili, kakor jim je bil zeleni mož ukazal, in zmirom so nekaj lahko izhajali.

V ravno tisti kerčmi je tačas prenočeval tudi grozno bogat gospod. Ko vsi spat odidejo, vzame kerčmar, ko je bil gospodovega denarja lakomen, balto in gospodu glavo odseka.

Izvedelo se je, da je gospod v tej kerčmi ubit. Kerčmar je djal: „Jaz ničesar ne vem; imel sem pa tri gerdoglede postopače čez noč pod streho, morda so ga ti ubili; in ne mara, da so ga!“ Gosposka pokliče brate pred-sé in praša: „Ali ste vi ubili tega bogatina“. „Mi vsi trije“, djal je prvi; „za denarje“, drugi; „to je vse prav“, rekel je tretji. „No“, pravijo sodniki, „ker ste sami povedali, da ste ga vsi trije za denarje ubili, ne more drugače biti, ampak jutri vas obesijo.“

Drugi dan je peljejo ven iz mesta, kjer bi bili imeli obešeni biti. Kerčmarju so veleli, da mora zraven stati, ko bodo pervega obešali, zato ker je bil ubijavec v njegovi hiši. Kerčmarja pa je vest pekla in hranil se je bliže stopiti. „Morda si tudi ti kaj kriv, ki se bojiš“, rekó sodniki.“—„O jaz pa že ne, sto hudičev me naj vzame, če sem jaz gospoda ubil.“ „Mi ne pravimo, da si ga ubil, ali zraven si morda bil, ker se bojiš.“ „Ne, ne, devet in devetdeset hudičev me naj vzame, ako sem bil zraven.“ „Eden bo zadosti“, djal je zeleni mož — hudič z mesom in telesom — ki je prijahal na belem konjiču, in je kerčmarja na konja vzel. „Zvesto ste mi služili in pomagali, da sem tega ubijavca pred v pekel dobil; zdaj le govorite“, rekel je hudič bratom in se je pogreznil v zemljo, s konjičem in kerčmarjem. Bratje so govorili in povedali, da niso gospoda zaklali, ampak da so le govorili, kakor jim je bil gospodar, zeleni mož, naročil. Sodniki, ki so videli, da je kerčmarja sam hudič vzel, verjeli so bratom in so jim dali polovico tistega denarja. Bratje so šli dalje po svetu, pili in postavali in vesele volje bili. Meni, ki sem gledal, bili bi morda drugo polovico tistih denarjev dali, ali ustrašil sem se bil zelenega hudiča na belem konjiču takó, da sem noter do sem-le odletel in še zdaj se mi sline cedé po tistih denarjih.

II.

Kaj ni nikoli bilo in nikoli ne bode.

Trije bratje so se vozili po morji. Vstane pa burja in raznese se jim ladija. Bratje splavajo na goró, ki je šterlela iz morja. Najdejo tamkaj studenec, rib nalové ob kraji in tičev dobodo v goščavi. Pa kaj jim vse to pomaga: ognja niso imeli. Spleza eden bratov verh gorice in zagleda unkraj ogenj. Bratje so bili vsi v veselji in precej se zmenijo tako, da naj gre starejši po ogenj tjekaj. Pervi brat se res napravi na pot čez gorico v drugo dolino, kjer je ogenj bliščel. Najde tam kosmatega, grozno velicega junaka, ki je v roci držal gerčavo bätino, betičasto na konci, in stražo stal pred ognjem. „Kaj bi rad, hlapček“, vpraša prvega brata. „Ognja“, pravi on, „trije bratje smo, radi bi kurili, a ognja nemamo.“

„Dam ti ga“, pravi junak, „samo to mi moraš povedati: Kaj ni nikoli bilo, ni zdaj in nikoli ne bode.“ Brat nekaj čenčá, uganjeva, pa menda že ni pravega vedel in pravil, ker je kosmatin zavzdignil batino, gerčavo palico, in mu jih prav dobro na herbet nametal, ognja pa nič dal. Brat je jokal in prišel nazaj. „Pojdi ti!“ pravi družemu bratu. Ta gre, pa zgodi se ravno taka: s palico je dobil po herbtu, ognja nič. Mlaji je bil kakor kak štramlé, in rekla sta mu brata: „I kaj boš ti hodil, šleva šlevasta, če midva nisva mogla ničesa dobiti, kako bi še le taka štranja dobila, ko si ti.“

Ker je pa le čedalje večja sila prihajala, začneta mu še sama prigovarjati: „Poskusi, morda imaš srečo; glave nemaš, to veva.“ Mlajši brat gre tjekaj k junaku, ki je kuril. „Kaj bi rad, hlapček!“ ogovori ga uni. „Ko bi mi malo ognja dali.“ „Menim! že dva trapa sta bila tukaj, obema ga nisem dal, ako boš ti boljje odgovarjal, pa ga dobiš. Povedi mi kaj tacega, kar še nikoli ni bilo, ni in nikdar ne bode.“ Mlaji brat pomišlja, pomišlja, in si izmisli. „To ti precej povem“, pravi junaku, ki je ogenj imel, „le poslušaj me“.

Nekdaj se je bil nekdo boba najel. En bob se pa ni bil v njem razkuhal, ampak je bil na pol sirov, cel ostal. Zelodec ga zato ni maral, temuč iz sebe dal. In iz tistega boba je vzrastlo veliko veliko drevo, ki je segalo noter v nebesa. Ob eni strani je imelo namesto vej goste šterelje, kakor pol lestve. „Kaj bi bilo“, rekel je tisti človek, ki se je bil boba najel, „kaj bi bilo, ko bi jaz sosede in babo in otroke in ta svet zapustil in po tem drevesu v nebesa zlezal, ki je vzrastlo iz mojega boba. Nebesa so le nebesa, svet je pa le svet.“ In ne bodi nemaren, tisti človek zleze ob drevesu v nebesa. Vrata so bila le prislonjena, samo malo odrine in v nebesih je bil. Bogá in svetnikov ni videl. Sv. Peter je imel leseno stopo in bêt, [sedel je na trinogatem stolcu in prosó tolkel;

mekine so pa ven letele iz stope pa na pertiček, ki je bil razger-njen po tleh. „Kaj boš naredil sv. Peter? Pšeno?“ prašam ga. „Kako bi rad jel“, pravi Peter, „pa tolčem tu-le za vrati in sproti čakam, kedaj pride kaka duša les gori, pa že dolgo ni nikogar. Človek malo posedi, Peter pa v stopi pšeno dela. Pa jelo se je možu v nebesih dolg čas zdeti in želel je na svet nazaj. „Jaz grem domu k babi in sosedom“, pravi Petru. „Stoj! prijatelj“, od-govori Peter, „ti si prišel po drevesu gori, kaj ne? Drevesa pa ni več, zakaj ravnokar je presica drevo izpodrila, bobek snela, iz kterega je vzrastlo, in vse se je posušilo in na kup palo. Kako češ zdaj doli?“ „To bo napek“, pravi ta človek, „ali nemaš nič vervi, ali kaj enacega tacega, da bi se po njej na zemljo spustil.“ „Nič nemam“, pravi Peter. „Daj mi, daj mi pehar mekin, ko pšeno delaš, pa si bom sam splel iz njih verv.“ Peter mu dá mekin, uni pa splete verv, ter jo priveže za štekelj pri nebeških vratih in se spusti po tej vervi proti zemlji. Pa verv je bila prekratka. Kaj stori človek? Pleza zopet navzgor, odreže vervi odegorej ter je doveže odezdolej. Tako dela zmirom in prileze že blizo zemlje. Samo še za dober skok mu je manjkalo. „Ni vredno, da bi še to dovezoval, mar skočim“, pravi in skoči na zemljo. Pa je bilo že previsoko, ker vderl se je bil za sedem komolcev globoko v zemljo in venkaj ni mogel priti. „Čakaj, čakaj, tako je djal, saj imam doma rovnico, grem pa po njo, pa se odkopljem.“ Gre domu, vzame rovnico in se izkoplje iz zemlje. „Da ta rovnica nikdar nikogar več ne bode odkopavala, zato jo v ogenj veržem“, mislil si je tisti človek in zares je vergel rovnico v žerjavico. Kaj se zgodi? Železna rovnica je zgorela, leseni ročnik je pa ostal v pepelu cel. Tisti mož pa gre domu in medpotoma sreča botre, ki so otroka h kerstu nesli. „Koga nesete“, praša jih, „čegav je ta otrok?“ „I, to je tvoj oče, otúdi-le se je rodil, zdaj ga pa nesemo h kerstu“, rekó mu botri.

Tako je pravil mlajši brat, ki so ga za štramleta imeli, junaku, ki je ogenj pod palico imel. „Dobro si povedal, ognja ti bom dal“, reče mu junak, nagrabi otrinkov in ogorkov in žerjavice v ponev ter mu jo dá.

Bratje so kuhali, pili in pojedali, meni pa ničesa dali.

Nektere pripovedke o slovenskem Pavlihu.

(Zapisal na Dolenskem F. Č. Peščenikar.)

II.

Kako je Pavlihovo stanovanje pogorelo.

Kmaló je imel Pavliha priložnost, da je materi pokazal, kako zelo čísla njene zapovedi ter da le za las ne odjenja od tega, kar mu je bilo rečeno, da naj stori. — Bil je Pavliha zopet nekega dne sam domá. Mati je bila v cerkvi; doma pa je bila izročila vse gospodarstvo svojemu sinu. Zató si pa Pavliha ni dal malo opraviti o svojem visokem poslu. Vse je staknil in vse je preložil, če se je le premakniti dalo; morda si je mislil, da je še kje kakšen kucec skrit.

Tudi v dervarnico ga je pes vlekel. Ta je bila temna in polna suhíh dery. Pavliha bi bil rad zvedel, kakšne skrivnosti še hrani dervarnica med polenjem. Jame tedaj premetavati derva, kajti mislil si je, zavoljo samih dery bi ta lopa gotovo ne bila tako temna ko zimská noč; gotovo ima njegova kaj prav posebnega tukaj skritega. Pa kdo more kaj v temi najti? Da ne vsak, vedel je tudi Pavliha dobro. Gre torej na ognjišče po žarečega oglja in si zakuri sred dervarnice. Lepo si jo razsvetli, saj derv je dosti imel. Hitreje in pridniše jame sedaj preiskavati, ali kmalo se vnamejo derva; skoraj vsa dervarnica je v ognji. Okorni Pavliha si ni vedel pomagati: ljudi si ni upal klicati, matere pa doma ni bilo. Kaj drugega je hotel storiti, po-njo je stekel? Zaklenivši torej hišne duri pobere jo v cerkev. Tje prišedši poklekne pod korom in lepo moli precej časa; potem se približa materi, ki je na ženski strani ravno vstríc njega v klopi sedela. Počasi se stegne proti nji ter jej tiho na uho pové, da doma v hiši gori. Stara se je tako prestrašila, da je omedlela. Nekaj bližnjih ljudi jo je jelo brihtati, nekaj jih je pa Pavliho popraševalo, kaj li tako strašnega je materi povedal. „Mati bi bili hudi, ako bi jaz kaj drugim povedal“, odgovori jim Pavliha, ter nikomur besedice o ognji ne čerhne. Pa saj tudi treba ni bilo, saj je vse na ulicah vpilo, da gori. Tudi žena, ki se je zopet zavedla, jokaje jim žalostno novico poterdi. Skoraj že ni bilo ničesar v cerkvi, kajti že vsi so bili hiteli k ognju; Pavliha s svojo materjo je bil skoraj zadnji.

„Sin, sin!“ je rekla mati Pavlihu, „ob vse si me sedaj pravil! Tuja vrata bodo naji zanaprej po petah tolkle.“ „Nič se ne bojte, mati!“ odgovori jej Pavliha, „ne bodo ne nas teple tuje, ampak naše!“ Pri teh besedah skoči in sname hišne duri, katerih še ni bil ogenj dosegel; zadene jih na herbet tako, da je spodej pete ob vrata brusil. Lahko je je prenašal, ker je bil silno močan, saj je nek sedem let sesal.

Pavliha stopi z vratmi pred mater ter pravi: „Glejte, mati! vsaj vrata sem rešil, da bodeva svoje imela.“ Nobene mu ne reče mati na to, sede temveč na tla ter jokaje gleda, kako si ljudje prizadevajo, da bi ogenj ugasili, ali pa vsaj sosednje poslopje obvarovali požara. Trapasti Pavliha je pa prenašal svoja vrata okoli, in se najsrečnejšega misli, ker je vrata rešil ognja.

Pavliha tudi zadnjih maternih besed ni prav razumel: mati namreč je hotla reči, da bodo tuji ljudje vrata za njima zapirali, kedar bodeta po hišah prosila in beračevala, kajti družega jim ni potem kazalo, ko jima je hiša pogorela. — Ogenj so ljudje kmalo ugasili. Pavliha si je moral sedaj pri ljudéh strehe prositi, ker premoženja nista imela, da bi si bila hišo sopet popravila. Nekaj časa so ju še ljudje v domači vasi terpeli, potem so pa Pavliha spokali iz vasi, ker je domačim preveč nagajal. Brez sina pa mati ni mogla biti, šla je torej za njim. Odslej sta se klatila povsod po svetu; Pavliha je pa vrata zmirom še skerbno okoli nosil, edino kar mu je ostalo.

Isterska narodna.

Serce moje! kud' putuješ?
 Komu mene ti ostavljaš?
 Gorki su mi puti tvoji,
 Jer je tužno serce moje;
 Aš ja vidin, da me varaš,
 Kad se z drugin pogovaraš.
 Nevaran te, dušo moja!
 Nevaran te, serce moje!
 Ko se z drugin pogovaran;

Al te dušo neostavljan,
 Zač si, dušo! lipa stvora,
 Gospodskoga razgovora;
 Umiljene tvoje riči
 Z njim se moje serce liči;
 Umiljena usta tvoja,
 Z njim se kripi duša moja;
 Al ovako al onako,
 Ti si vazda moje sladko.

Zap. J. Volčić.

Besednik.

Valenštajnov ostrog. Spisal Miroslav Šiler, poslovnenil in založil France Cegnar. Tisk Egerjev v Ljubljani 1864. — Pred seboj imamo željno pričakovani novi plod sloveče Cegnarjeve muze, namreč prevod klasične Šilerjeve igre „Wallenstein's Lager“, ki je pod naslovom „Valenštajnov ostrog“ pred nekaj dnevi zagledal beli dan. Že po svoji prestavi „Marije Stuartove“ in „Viljema Tela“ se je skazal g. Cegnar Slovencem preizversten tolkovavec Šilerjevih del; še bolj pa se je poslavil s pričujočim prevodom, ki nam s krepko, izbrano besedo in v blagoglasnih stikih s toliko vernostjo in spretnostjo tolmači visoke misli nemškega klasika, da ga moremo po vsej pravici iz borno delo imenovati in bi skoraj rekli, da na nekterih mestih celo pervopis presega. V poterjilo naše izreke naj stoji tu nekaj verstic iz poslednjega nastopa:

Prvi oklopnik.

Nam ni bilka ni setev ne zeleni;
 Brez doma vojak se okoli podi,
 Ubéžen potuje po širocem svéti,
 Ne smé pri svojej se peči gréti;
 Mimo bliskotnih mu iti je mést,
 Mimo zelenih trat prijazne vasice;
 O žétvi, trgatvi mora le s cést
 Iz daleč ozirati se v veselice.
 Povédite, káko blagó i veljávo imá,
 Če sam čéstití voják se ne zná?
 Nekaj pač mora njegovega biti;
 Sicer požigati človek začné i moriti.

Prvi samostrélnik.

Živénije naše res nej medéno!

Prvi oklopnik.

Vendar ne dám ga za drugo nobéno.
 Vidite, mnogo svetá sem oblázil,
 Marsikaj slišal i zapazil.
 Užé sem se za Benečána boril;

Tudi v španske dežele službi
 I pri Napolitanci sem bil:
 A sreče nejssem nikjer imel v družbi.
 Videl trgovce i viteze sem plemenite,
 Rokodélce in jezuvíte;
 Pa suknje želézne svoje ne hotel bi sléči,
 Med vsemi najboljé mi je po všéči.

Prvi samostrélnik.

Ne! tega bi jaz ne mogel trditi.

Prvi oklopnik.

Kdor misli na zemlji si kaj pridobíti,
 Délati mora, trdó se potíti;
 Kdor vpraša, kje do čésti so vrata,
 Naj húli se pod breména zlata;
 Kdor želján je zakonske sréče,
 Otročíče bi rad i vnuke ljubéce,
 Naj mirno délo prime v rokó:
 Jaz — jaz bi ne mogel takó.
 Svobóden čem dihati in umréti,
 Nikomur ni prej ni po smrti nič vzeti,
 Na gomázen ozíratí se pod sebjó
 Neskrbno raz konja, ki dirja z menój.

Prvi lovec.

Takó je! Enako jaz mislim s tebjó.

Prvi samostrélnik.

To je da utegne prijétneje biti,
 Drugim po glavah konja podíti.

Prvi oklopnik.

Prijatelj, mi v srédi težávnih smo lét,
 Od téhtnice dan denes meč je vzét;
 Tôrej naj bi se náme nihčé ne obrégnol,
 Da rajši po britki meč sem ségnol.
 Tudi voják se človeški more vladáti;
 A drv pa ne dam na sebi kláti.

Prvi samostrélnik.

Kdo pa je krív, ne mi vojniki,
 Da na smetéh so delavci, naši redniki?
 Preglávica, vojna i huda zadréga
 Šestnajst debélíh lét je dežélam nadléga.

Prvi oklopnik.

Brate, kakó bi mogoče bilo,
 Da Boga ob enem vse bi hvalilo?
 Ta bi rad solnea, ktero drugzega žge,
 Ta suše, uni deževija če;
 Kjer ti nahajaš le stisko, nadlôgo i zlo,
 Ondukaj življenje sije meni vedró.
 Ako meščanu i kmetu se dela krivica,
 Žal mi je, to je gotova resnica;
 No kaj čem? Saj se pomôci ne dá!
 Ta rěč je, kakor tedaj, ko boj vzropotá:
 Konj zarzgáče, v dir se spusti;
 Kdor koli mi sredi poti leží,
 Bodi brat mi, bodi lastni moj sín;
 Dušo naj trga njegovih mi glas bolečin:
 Čezenj moram vihárno zletéti,
 Ne smem ga na láhko strani déti.

Prvi lovec.

E, kdo bi se trudil, za druge skrbéti!

Prvi oklopnik.

I ker se takó je ta rěč zasukála,
 Da sréča se nam je nasmijála,
 Moramo se je obema rokáma prijéti;
 Dolgo ne bodemo več razgrajáli po svéti.
 Mir nam prinese morda tiha noč;
 Pa bode pri kraji vsa naša moč:
 Voják razsedlá, a kmétič napréže spet,
 I v hipci povrne stári se rěd.
 Zdaj pa smo skupaj še, roj grozèč;
 Še je v našej roci meč:
 Toda, ako se damo razkropíti,
 Potem ni kropa nam ne dadé osolíti.

Te verstice bodo zadostile, da prepričajo častite bravece prečudne lepote omenjenega prevoda in ga prikupijo vsem omikanim bravcem. — Svojemu prevodu je privzel g. Čegnar nekaj oblik, ki doslej še niso rabile slovenski pisavi. O nekterih je res želeli, da nam s časom vsaj v viši pisavi oživé; le-sem spada seosebno: raba nesestavljenega imperfekta in aorista, orodnik (instrumental) brez predloga, druživnik na oj i. t. d.; druge kakor: ljudije (nam. ljudjé), umetnostijo (nam. umetnostjo), početije (nam. početje) itd., nej (nam. ni ali nije); glag. dvo-

jina žensk. spola na itd. pa so take, da se bodo po naših mislih le težko prijele sedanjih Slovencev; popolnoma nerazumljiva nam je pa oblika: sedanjest, prihodnjest, izkranjest (nam. sedanjost, prihodnjost, izkranjost) itd.; tej premembi ne vemo nikacega vzroka. V očbe pa je naša misel v tej zadevi ta: izobražujmo in bogatimo naš jezik na podlagi stare slovenščine z vednim ozirom na srodna narečja, prenašlo in brez potrebe mu pa ne preminjamo oblik, da se po njih ljudstvu ne odkupi; vselej in povsod bodi naša prizadeva ta, da ostane naš jezik, kakor je bil doslej, tudi vprihodnje pravi ljudski jezik. — Notranjemu zapopadku je primerna tudi prelična oprava. Naj ne manjka prekrasni „Valenštajnov ostrog“ v roci nobenega omikanega Slovenca, g. Cegnar naj nas pa v kratkem razveseli tudi z ostalima deloma Valenštajnov trilogije!

Lada. Almanah za leto 1864. Vredil in izdal J. V. Zdravski. V Mariboru natisnil E. Janžič. — Pod tem naslovom je prišel v prav lični obliki na svitlo slovenski zabavnik, ki ga je spisala marljiva mladež mariborske gimnazije. Z veseljem smo zapazili v njem velik napredek naše nadpolne mladine; navdaja nas torej upanje, da se bode njena pisava tudi v prihodnje bolj in bolj likala in se s časom popolnoma iznebila nedostatkov, ki se kažejo tu pa tam tudi v pričujočem delu. Razun nekaj pesmic obsega izvirne pripovedke: Plevrat, angelj miru in Savingrad in prestavo „Ljubezen in domovina“, dalje životopis ruske pisateljice Elizabete Kulmanove s podobo (da bi je ne bilo!) in odlomek iz Shakespearove igre „Romeo in Julija“, najslabše delo cele zbirke. Prav vkusno natisnjena knjiga šteje 128 strani in velja 80 nkr.

Zemljovid slovenske dežele in pokrajin. Pod tem nadpisom je ravno kar zagledal beli dan, poboljšan in pomnožen, H. natis znanega P. Kozlerjevega zemljovida slovenskih dežel. Na vzhodno-južni strani je proti hrovaški zemlji razširjen in dopolnjen tje do Varaždina, Zagreba, Karlovca, Ogulina in Senja, na vzhodno-severni strani pa gori do Gradca; jezikova meja je z dvojno barvo zaznamnjavana in tudi pisanje je še bolj čisto in razločno mimo prve izdave. Ker se je že v prvem natisu zemljovid močno prikupil vsem Slovincem, zato gre pričakovati, da bodo še rajši segli po pričujoči mnogo lični izdavi. Dobiva se pri Lerherju v Ljubljani in Tarmonu v Celju in velja z dvema prilogama („narodopis“ in „imenik krajev“) 1 gld. 20 kr., brez priloga pa samo 1 gld.

* Novi časopis, ki bode v Ljubljani v nemškem jeziku zastopal in branil domačo slovensko reč, začne v kratkem, dvakrat v tednu, v Blaznikovi tiskarnici na celi poli in lični obliki izhajati. Ime mu bode „Triglav“, vredoval ga bode pa g. L. Leskovec.

Celoletna naročnina s poštnino vred bode iznašala 6 gld. 40 kr., sicer pa 5 gld. Da bi bil na korist vsem Slovincem!

* Nevtrudljivi pogumni borivec za slovansko vzajemnost, g. Matija Majar, ki je nas pred kratkim časom razveselil s prav jedernatim životopisom slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda (v latinici in cirilici), razpošlje v kratkem II. in III. oddelek (konec) svoje vseslovanske „mluvnice“. Dobro došla!

* Znani serbski potopisec g. Emil Čakra v novem Sadu vabi na naročbo na svoje delo, ki bode pod naslovom: „Iz Jugoslavije, putnički zapisci od god. 1858“ v več zvezkih prihajalo na svitlo. G. pisatelj je potoval skoraj po vseh jugoslovanskih stranéh in nam popisuje v serbsko-slovenskem jeziku narod in svet jugoslovanski. Vsak vezek bode veljal 60 novčičev; naročnino pa prejema g. pisatelj sam in pa vredništvo „Napredka“ v novem Sadu.

* Hrovaški pisatelj, g. Ivan Filipović, začne v kratkem nov hrovaški časopis na svitlo dajati. Ime mu bode „Bosiljak“ in bo prinašal raznoverstne zabavne in podučne spise za hrovaško mladež. Cena mu bode 2 gld.; peryi broj izide 10. listopada

* Izverstnega Miklosičevega „staroslovenskega slovnika“ je prišel V. zvezek na svitlo in obsega besede od РАДОВАННІЕ do СЪТРЪБЕНТН. stran 796—966. Z VI. zvezkom bode menda sklenjeno to za vsacega slovanskega jezikoslovca preimenitno delo.

* Te dni izide v zalogi E. Liegllove knjigarnice v Celoveu 6. natis Janežičeve praktične slovnice za pervence „Slovenisches Sprach- und Uebungsbuch“ v prav lepi obliki iz znane Blaznikove tiskarnice v Ljubljani.

Uganjka skakalnice v 9. listu.

Imej več, kakor védet' daš,
Posodi menj, kakor imaš,
Govori menj kot več,
Pa jahaj več ko greš,

Ne vdaj se vinu, ne deklini,
Ostani doma pri svoji družini,
In zadobiš, gotovo je to,
Več kakor dvajset od sto.

Kralj Lear I. dj. 4. priz.

Listnica.

G. S. G. v V. V kratkem se porabi; hvala. — G. J. G. v S. Zavoljo pomanjkanja glagoliških pismen ni moglo priti v natis. — G. M. V. v V. Prosim vsaj do 20. t. m. — G. J. M. v L. Kakor hitro bode vse pripravljeno, kar ima v 4. šestki priti na svitlo, razglasi se povabilo na naročbo „Cvetja iz dom. in tujih logov“. — G. R. N. Če Vam kak list ne dojde, prosimo, dajte nam to v nezapečatenem lističu na znanje; le nezapečatenе reklamacije so poštnine proste. — G. A. Z. v L. Prihodnjic; hvala.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.